

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק פר'

חיי שרה

ה'תשפ"ג

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא חיי שרה

שמסרה ל"ח שנים מחייה בעבור הולדת יצחק, באמרה חמסי עליך וגו' (כמובא בלעומקו של מקרא פרשת לך לך טז, ה, עי"ש). **ואשר על כן** שמסרה חייה על יצחק, נאמר **שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה, עַד שְׁנוּלֵד יִצְחָק, וּמִשְׁעָה שְׁנוּלֵד עַד הַעֲקִידָה.**

ועוד על דרך הדרש והרמז, יאמר כפי שמובא **במדרש** אסתר רבה, כי אסתר היא בתה של שרה, **תְּבוּא אֶסְתֵּר בְּתֵהּ שָׂרָה** [שְׁחִימָה שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה שָׁנָה, וְתִמְלֹךְ עַל שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה], **ובאסתר** נאמר **וַתִּתְּחַלְחַל הַמֶּלֶכֶה מְאֹד.** וכן יאמר לגבי שרה **וַתִּתְּחַלְחַל.** חלקהו לשתי מלים. **וַתִּתְּחַל - חל.** שבעקידה **התחילה** את חסרון ל"ח חייה, בעבור יצחק.

וכשם שמסר יצחק עצמו לעקידה בעבור אברהם, **כן מסרה שרה עצמה בעבור יצחק, וכן מסרה עצמה אסתר בעבור העם.**

ועל דרך הצח, זה שאמרה אסתר פְּעָמִים וכאשר אבדתי אבדתי, (אסתר ד, טז) פעם אחת בעבור שרה, ופעם

ויהיו חיי שרה מאה שנה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: (כג, א')

יש להבין מה הוא שהוסיף הכתוב ואמר **שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה,** והרי כבר נאמר **מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים.** וכן מדוע תוטעם התיבה **שְׁנֵי** בטפחא, שהוא כעין הפסקה קלה, והרי לפנייה מוטעמת התיבה **שָׁנִים** באתנחתא, שהיא הפסקה גדולה. והרי כאן הפסקה לאחר הפסקה, **שָׁנִים שְׁנֵי.**

ולפשוטו של מקרא פירש"י כלן שוין לטובה.

ולעומקו של מקרא יש לומר, על דרך אין המקרא יוצא מידי פשוטו, שהתיבה **שְׁנֵי** היא בהוראה של **שָׁנִים.** ללמד שחיי שרה נחלקו ל**שָׁנִים.** חלק אחד של חייה **עד שְׁנוּלֵד יִצְחָק** וחלק שני של חייה **מהולדת יצחק,** לראותו ממשיך דרך ה'. שהרי לשם כך היו **שְׁנֵי חַיֵּיה.** ולכן מששמעה שמסר עצמו לעקידה פרחה נשמתה, שבזה הגיעה לתכלית חייה.

ועוד על דרך הדרש כמובא במדרש רבה [מה] פר' לך לך,

לעומקו של מקרא חיי שרה

ואכן, בסדר הדורות מובא שמרוב צערה הצדיקה עליה שרה את הדין, כי אברהם כל מה שעושה על פי ה' הוא עושה. ורק כשנודע לה, שאכן לא נשחט יצחק רק אז פרחו נשמתה מרב שמחה.

וכשם שגמלה שרה חסד עם אברהם ויצחק, כן גמלה אסתר חסד עם עמ'ה. ובזה השלימה רצון זקנתה, שהיתה מוכנה להמיס [למנוע, כדברי המדרש] עצמה על בנה.

וַיִּקַּם הַשָּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ
לְאַבְרָהָם לְאַחֲזַת-קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי-חֵת.
[כג,כ']

לְאַחֲזַת-קֶבֶר הַיֵּינוּ דְכָתִיב וְאַחֲרֵי-כֵן
יֵצֵא אָחִיו וַיָּדוּ אֶחְזַת בְּעֵקֵב עֵשָׂו
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְגו', שִׁכְבַר מְלִידָה
טַעַן יַעֲקֹב עַל זְכוּתוֹ בְּמַעֲרַת הַמְּכַפְלָה,
כְּפִי שֶׁהוֹרִישׁ לוֹ אָבִיו מֵאַבְרָהָם.

אחת בעבורה. ולכן נאמר וַתִּתְחַלְחַל, פְּעָמִים ל"ח. והוא ר"ת למסור חייה.

ובשרה פעלו שני כוחות, הרגש והשכל. ומכיון שהרגש הוא הכח השולט בה, [כמבואר בפרשת לך לך] מכח הרגש של שרה כמעט שפרחה נשמתה בשמעה כי נלקח יצחק לעקידה. ובכח השכל הבא מאברהם, שמחה כי אברהם עושה מצות השם נאמנה. ולא תעמוד בדרכו למנוע.

וזה שהתנבא ירמיהו שְׁרָתִי בְּמַדִּינֹת
הַיְתָה לְמָס (איכה א,א'). ועל דרך הדרש, מאי למס, כפי שדרשו בגמרא כתובות (צו). לְמָס מְרַעְהוּ חָסֵד (איוב ו,יד) ופירש רש"י בכתובות שם, הַמְמִיס [המונע] עצמו מרעהו, ממיס ממנו חסדים.

ולכן, על דרך זו, לא מנעה שרה מלמסור עצמה למיתה בעבור יצחק. כדי לא למנוע עקידתו, וכדי לא למנוע מאברהם חסדיו לפני המקום. כי אברהם הוא עמוד החסד. וכל אשר עושה, חסד הוא עושה עם קונו ועם דורותיו אחריו.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ויש ליתן טעם בזה, ניחא שיבכה אברהם, ומה ענין יש בזה שיבכו בני חת. אלא, אברהם נביא היה, וראה בעיני רוחו כי פרט לשרה עוד שתי אמהות תקברנה במערת המכפלה, רבקה ולאה. את לאה יספיד יעקב, אך לרבקה לא יהיו סופדים. שהרי יצחק יהיו עיניו כהות, יעקב עדיין לא ישוב מפדן ארם, ועשו שונא לרבקה על שאוהבת את יעקב, ובני חת הם יהיו אלו שיתעסקו בקבורתה של רבקה, ויספדו ויבכו לה. (וכן בפירוש הרמב"ן בפרשת וישלח לה, ח', שבני חת הם שהתעסקו בקבורתה).

ואשר על כן כלל אברהם גם את רבקה בהספדו ובבכיתו את שרה, שנאמר וַיבֹא אַבְרָהָם לְסֹפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָהּ. וכך יהיה ערך הדברים:

לְסֹפֵד לְשָׂרָה, וְלִבְכָתָהּ - לְרַבְקָה. שְׁכָלֵל בַּהֲסַפְדוֹ וּבְכִייתוֹ גַּם אֶת רַבְקָה.

ועל דרך הצח: מדוע נכתבה כ' קטנה במילה וְלִבְכָתָהּ.

שהרי לְבָכָתָהּ בגימטרי' ללא הכ' הקטנה, עולה תל"ז, והמילה לרבקה בגימטרי' עולה של"ז,

דרשת לְסֹפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָהּ

וַיבֹא אַבְרָהָם לְסֹפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָהּ (כד, ב')

יש לעיין, מדוע יחלק הכתוב בין לְסֹפֵד ובין וְלִבְכָתָהּ, לְסֹפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָהּ. שהיה לו לומר לְסֹפֵד ולבכות לשרה.

ועוד יש ליתן טעם מדוע וְלִבְכָתָהּ נכתב ב- כ' קטנה. וְלִבְכָתָהּ.

לפשוטו של מקרא יש לומר כפי שאמר רב ששת (ברכות ו' עמ"ב) אַגְרָא דְהַסְפָּדָא - דְלוּיִי. כלומר: השכר שמקבלים עבור ההספד הוא דְלוּיִי וכפירוש רש"י שם להרים קול בלשון נהי ועגמת נפש שיבכו השומעים. ופירש דלויי מלשון להרים [קול].

ולעומקו של מקרא יש עוד לפרש בזה דְלוּיִי מלשון דלי, שדולה מעיני השומעים את דמעותיהם. ולפי כך יהיה פירוש וְלִבְכָתָהּ שישמעו בני חת ויבכו גם הם.

לעומקו של מקרא חיי שרה

וייש לשאול, וכי מה ליעקב ברגעים הקדושים של יציאת הנשמה להזכיר את בְּנֵי-קַת.

אלא כאן שילם יעקב לבני חת טובה תחת טובה על אשר התעסקו בקבורת אמו רבקה.

שהרי לא היה בקבורתה, כנ"ל, כי היה בדרך חזרה מפדן ארם, ויצחק אביו פָּכְדוּ עֵינָיו, וְעָשׂוּ שׁוּנָא לְרַבְקָה, לכן בני חת התעסקו בקבורתה. (וכפירוש הרמב"ן כדלעיל). לכן מילותיו האחרונות [לאחר שציוה את בני וברכם] היו: מֵאֵת בְּנֵי-קַת.

וכל זאת ראה אברהם בעיני רוחו בנבואה ולכן נרמז בהספדו ובכייטו על שרה גם הספד ובכיה על רבקה. שנאמר וַיִּבֹא אַבְרָהָם לְסַפֵּד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָה. לְסַפֵּד לְשָׂרָה, וְלִבְכָתָה - לרבקה.

ועוד יש לומר, כנ"ל, שבהספדו לשרה גרם אברהם לבני חת שייבכו גם הם, וכמאמר הגמרא [ברכות ו:]: אַגְרָא דְהַסְפְּדָא - דְלוּיָי. והעלה דמעותיהם

כ"ף בגימטריה עולה ק', [עם אות המילוי ף] והכ"ף הקטנה באה לומר לך להחסיר ק' מתל"ז והרי של"ז.

כלומר: הורד את הכ"ף מ לִבְכָתָה ותקבל לרבקה. וכן ללא הכ"ף תקבל: וְלִבְכָתָה. שרבקה כלתה נחשבת לבתה. וכאמרו ויבא אברהם לבכות לשרה ולבתה, רבקה. והוא הרמז למה שנאמר לעיל שבא אברהם לְסַפֵּד לְשָׂרָה, וְלִבְכָתָה - לרבקה.

ועוד בעניין זה יובן בפרשת ויחי מדוע מילותיו האחרונות של יעקב בטרם יָגֹעַ היו מֵאֵת בְּנֵי-קַת (בראשית מט, כט-לג):

וַיֵּצֵא אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלַי וַיֹּאמֶר אֵל-עֲמִי קָבְרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתַי אֵל-הַמְעָרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂזְעָה עֶפְרוֹן הַחֲתָמִי: בַּמְעָרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂזְעָה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מִקְרָא בְּאֶרֶץ פְּגַעוּ אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחֲתָמִי וְגו' מֵאֵת בְּנֵי-קַת: וַיִּגַּל יַעֲקֹב לְצִנְתָּא אֶת-בְּנָיו וַיֹּאמֶר רַגְלָיו אֵל-הַמַּטֵּה וַיִּגְוַע וַיֹּאמֶר אֵל-עֲמִיו:

לעומקו של מקרא חיי שרה

ועוד על דרך הצח, כנ"ל - ראתה שרה בקרבה גם את רבקה. שהן אותן אותיות, ותצחק בקרבה, שמחה שרבקה תהיה ליצחק.

וְעֲלִיָּהּ אמר שלמה המלך אשת חיל מי ימצא וגו' זְמַמָּה שְׂדָה וְתַקְתָּהּ (משלי לא טז), ומובא במדרש תנחומא: זְמַמָּה וְנִטְלָה שְׂדָה הַמְּכַפְלָה וְשֵׁם נִקְבְּרָה.

שזממה ליקח את שדה מערת המכפלה ולהקבר בו, שעל ידי זה יהיה מנת חלקה עם אברהם ויצחק בנה, שנאמר בו ויצא יצחק לשוח בשדה. ועל כן זכתה לעולם הבריאה.

ועוד על דרך הצח הרמז והסוד, שם השם השולט בעולם הבריאה הוא עולם הנשמות, הוא יו"ד ה"י וא"ו ה"י, הנקרא גם שם ס"ג שהוא הגימטריה של שם זה. והוא נרמז במילה וְלִבְפֶתָהּ. שכן הם אותו חשבון גימטריה. כיצד:

יו"ד מהשם הנ"ל עם המילוי, בגימטריה כ', והיא כנגד כ' שבמילה וְלִבְפֶתָהּ.

למען יזכרו בבא העת להספיד גם לרבקה ולבכתה.

ועל דרך הרמז והסוד, וכמובא באוהב ישראל מאפטא, שרה היא כנגד עולם הבריאה ונקראת נשמת העולמות.

וְהַיְיָ בָּהּ, במה זכתה שרה להיות נשמת העולמות בעולם הבריאה.

ויש לומר, שהספדו של אברהם ובכיותו העלו אותה לדרגת נשמת העולמות, לדרגת עולם הבריאה. ולשרה יאה לזפות לעולם הבריאה על אשר ראתה בקרבה את מעשה הבריאה של הקב"ה שהפכה מעקרה לאם הבנים שמחה.

וכמובא בלעומקו של מקרא פרשת וירא ותצחק שְׂרָה בְּקַרְבָּהּ. על מה צחקה על עסקי קרבה.

וכתרגום אונקלוס מְעוּזָה, על עסקי מעיה. שכל זמן שבקרב מעיה מתגלה ההתחדשות האלקית מתקיים בה מבשרי אֶחָזָה אֱלוֹהֵיהָ.

לעומקו של מקרא חיי שרה

יצחק בנה וגם בתה גם הם היו בכלל הספד ובכיו. לפי שנאמר וה' ברך את אברהם בכל, חזד אמר בן, כי בכל גימטריה בן, וחזד אמר בת היתה לו לאברהם ובכל שמה. [והיא בתו משרה כמוכח מתוספות בבא בתרא דף קמא. ד"ה בת]. והיו שניהם גם יחד בהספד ובבכיו. שנאמר וְלִבְפֶתָהּ.

ולעומקו של מקרא נאמר שגם
בהספדו לשרה רמז אברהם לרבקה,
כמובא לקמן, ובהערה במקום הנרמז.

וכמובא במדרש תנחומא

הספדו של אברהם לשרה:

הַתְּחִיל אַבְרָהָם לִבְכוֹת עֲלֶיהָ וְלֹאמַר,
**אִשָּׁת חַיִּל מִי יִמָּצָא. בְּטַח בָּהּ לֵב
בְּעֵלָה אֵימָתִי? בְּשַׁעָה שְׁאָמַר לָהּ:
אֲמַרִי נָא אַחֲתִי אָתָּה.**

**גְּמַלְתֶּהוּ טוֹב וְלֹא רָע כֹּל יָמֵי חַיֶּיהָ.
דְּרָשָׁה צָמֵר וּפְשָׁתִים, בֵּין יִצְחָק
לִישְׁמַעֲאֵל, שְׁאָמְרָה, גִּרְשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת
נָאָת בְּנָהּ.**

**הַיְתָה כְּאֵנִיּוֹת סוּחַר, וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית
פְּרָעָה, וַעֲזוּד, וַיִּשְׁלַח אַבְרָמָלָךְ.**

**ה"י, פְּעָמִים מֵהֶשֶׁם הַנ"ל, עִם הַמִּילוּי,
בְּגִימְטְרִיָּה ל', הֵם כְּנֶגֶד ל' שְׁבַמִּילָה
לִבְפֶתָהּ.**

**וּא"ו מֵהֶשֶׁם הַנ"ל, עִם הַמִּילוּי,
בְּגִימְטְרִיָּה י"ג, הֵם כְּנֶגֶד אוֹתִיּוֹת
וּבַת"ה הַנּוֹתְרוֹת מֵהַמִּילָה וְלִבְפֶתָהּ.
שֶׁכֵּן אוֹתִיּוֹת וּבַת"ה גַּם יַעֲלוּ לַחֲשׁוֹן
י"ג, בְּגִימְטְרִיָּה קֶטְנָה.**

**כִּיצַד: הַמְפִּיק בְּאוֹת הַשְּׁבַמִּילָה
וְלִבְפֶתָהּ. מִכְּפִיל אוֹתָהּ בְּשָׁנִיִּים וְהֵם
כְּנֶגֶד 10, וּבְגִימְטְרִיָּה קֶטְנָה 1.**

**נּוֹתְרוֹ אוֹתִיּוֹת וּבַת מֵהַמִּילָה וְלִבְפֶתָהּ.
וְהֵם עוֹלִים לַחֲשׁוֹן י"ב בְּגִימְטְרִיָּה
קֶטְנָה (ו-6, ב-2, ת-4) יַחַד עִם הַמְּסַפֵּר
1 הַעוֹלָה מֵהַמְּפִיק הַנ"ל, הֵרִי י"ג.
וְהוּא כְּנֶגֶד וּא"ו עִם הַמִּילוּי שְׁבַשֶּׁם
הַשֵּׁם שֶׁל הַבְּרִיאָה.**

**הֵרִי שְׁנַרְמֵז בְּאֵלֶיךָ מְלִיאָה, שַׁעַל יָדֶיךָ
וְלִבְפֶתָהּ שַׁעֲשֵׂה אַבְרָהָם, הַעֲלֵה אוֹתָהּ
לְדַרְגַת עוֹלָם הַבְּרִיאָה בּו שׁוֹלֵט הַשֵּׁם
הַק' ס"ג שֶׁהוּא גִימְטְרִיָּה שֶׁל יו"ד
ה"י וּא"ו ה"י.**

**וְעוֹד עַל דְּרַךְ הַצַּחַת: חֶלֶק אֵת
וְלִבְפֶתָהּ לְשֵׁנֵי מַלְיָם: כָּל-וּבַתָּהּ. שְׁגַם**

לעומקו של מקרא חיי שרה

מפרי כפיה נטועה פֶרֶם, זה ישְרָאֵל,
שְנָאָמַר: פי כָרֶם ה' צְבָאוֹת בֵּית
יִשְרָאֵל.

נודע בְשַׁעֲרֵים בַּעֲלָה, כְּשֶׁבַקֶשׁ מִבְּנֵי
חַת תַּנּוּ לִי אֶתְחַזַּת קָבָר.
סְדִין עֲשֵׂתָהּ, זוּ הַמִּילָה, שְנָאָמַר: סוּד
ה' לִירְאָיו.

עוֹז וְהֶדָר לְבוֹשָׁה, אֵלֹו עֲנִי כְבוֹד
שְׁהִיוּ מְקִיפִין אֶת הָאֵהָל שְׁלָה. *
* כִּאֵן רְמֹז גַּם לְרַבְקָה שֶׁנֶּאמַר בָּהּ וַתִּתְפַּס,
וְהָיוּ עֲנֵי כְבוֹד שֶׁל שָׂרָה עַל אֵהָל רַבְקָה.

פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֶכְמָה, אִימְתִי? בְּשַׁעֲה
שְׁאָמְרָה לֹו: בֵּא נָא אֶל שְׁפָתַי. *
* כִּאֵן רְמֹז גַּם לְרַבְקָה שֶׁאִמְרָה לִיעֲקֹב שִׁמְעוּ
בְקוֹלִי וְלֶךְ קַח לִי.

צוֹפִיָּה הַלִּיכוֹת בֵּיתָהּ, שְׁבָכָל יוֹם הַיְתָה
מִצַּפָּה אִימְתִי וַחֲזָרוּ הַמְּלָאכִים שֶׁבְשָׂרוּהָ
שׁוֹב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ.

וְלָחֶם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכַל *

* כִּאֵן רְמֹז גַּם לְרַבְקָה שֶׁהִיָּתָה בְּרַכָּה שְׂרוּיָה
בְּעִסָּה, כְּבִימִיָּה שֶׁל שָׂרָה.

קָמוּ בְנֵיהּ וַיֵּאשְׁרוּהָ, וַתֹּאמֶר מִי מִלָּל
לְאַבְרָהָם. *

* כִּאֵן רְמֹז גַּם לְרַבְקָה שִׁילִידָה אֶת יַעֲקֹב אֲשֶׁר
נִוְלְדוּ לוֹ י"ב שָׁבָטִים.

וַתָּקָם בְּעוֹד לִילָהּ, אִימְתִי? וַיִּשְׁכַּם
אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר.

זְמַמָּה שְׂדָה וַתִּקְחָהּ, זְמַמָּה וַנִּטְלָהּ
שְׂדָה הַמְּכַפְלָה וְשָׁם נִקְבְּרָה, שְנָאָמַר:
וַאֲחֵרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שְׂרָה.

חֲגָרָה בְּעוֹז מִתְנַיָּהּ, אִימְתִי? כְּשֶׁבָאוּ
הַמְּלָאכִים, שְנָאָמַר: וַיִּמְהַר אַבְרָהָם
הָאֵהָלָה אֶל שְׂרָה וְגו'.

טַעֲמָה פִי טוֹב סִתְרָה, כְּשֶׁבָאוּ עֲלֵיהֶם
הַמְּלָכִים, דְּכַתִּיב: וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לִילָהּ.

לֹא יִכְבֶּה בְּלִילָהּ נָרָה *

* כִּאֵן רְמֹז גַּם לְרַבְקָה שֶׁהִיָּה נָר שֶׁל שָׂרָה
דוֹלֵק בְּאֵהָל רַבְקָה.

יָדִיָּה נִשְׁלַחַה בְּפִישׁוֹר, שְׁהִיָּתָה נוֹתְנָת
מֵאֶכָל לְעוֹבְרִים וְשׁוֹבִים.

כַּפָּה פֶּרֶשָׁה לְעֵנִי, שְׁהִיָּתָה נוֹתְנָת
צְדָקוֹת וּמִלְכָּשֶׁת עֲרָמִים.

לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג, מַגִּיָּהֶנָם.
לָמָּה? כִּי כָל בֵּיתָה לְבַשׁ שָׁנִים, שָׁנִים,
שָׁבָת וּמִילָהּ.

מְרַבִּדִים עֲשֵׂתָהּ לָהּ, אֵלֹו בְּגִדֵי כְהֻנָּה.

לעומקו של מקרא חיי שרה

שרה היא הגוף ואברהם היא הנשמה, והגוף ללא נשמה הרי הוא כמת, ועל ידי הגוף הנשמה מתעלית ונכספת אל קונה, הדא הוא דכתיב **וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ**. **וְלֵה שְׁלִיִּם** למדרש הנעלם הנ"ל, יש לומר **לעומקו של מקרא**, שלכן נקרא בעל השדה **עפרון בן צחר**.

עפרון הוא הגוף **שְׁמַעְפָּר יסודו**, והנשמה היא המאירה בגוף, **צחורה** ונקייה, ולכן נקרא **עפרון בן צחר**. והאות ח' והאות ה' מתחלפות הן, וקרי ביה צַחַר. כמה דאת אמרת **צַחַר | תַּעֲשֶׂה לְתַבָּה**. שהתבה היא הגוף והנשמה היא הצחר ומאירה כאבן טובה.

כן אברהם כנגד הנשמה המאירה **בְּשָׂרָה**, היא **בְּשָׂרָה של הנשמה**, ובהיותה מוטמנת במערת המכפלה, הנשמה שבה עולה בעילוי כפול ומכופל לפני קונה ומבקשת על בנה. הדא הוא דכתיב **וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ**. שהנשמה עולה מעלה מעלה **מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ**.

ועל דרך הצח ירמוז הפסוק **לנשמה שמרחפת כטפח מעל פני הגוף**, עד הקבורה, כמובא בספרים הק', ומכאן

רבות בנות עשו חיל, אלו האמות.

וְאֵת עֲלִית עַל כְּלָנָה, שְׁנַאֲמַר: הַבֵּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוּלְלֵכֶם (ישעיה נא, ב).

תנו לה מפרי ידֵיהָ, שְׁנַאֲמַר: וַיִּהְיוּ סָנִי שָׂרָה.

וַיִּתְּלוּהָ בַשָּׁעֲרִים מֵעֲשִׂיָה *

* כאן רמז גם לרבקה שילדה את יעקב אשר בו נאמר וזה שער השמים.

ואשר על כל הנ'ל, נאמר:

וַיִּבֵּא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה, וְלִבְנֵיהָ. לִסְפֹּד לְשָׂרָה, וְלִבְנֵיהָ - לְרַבְקָה.

וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ (כג,ג')

יש ליתן טעם מה רצה הכתוב לומר בזה. שיוכל היה הכתוב לומר לכאורה **וַיִּדְבֹּר אברהם אל-בְּנֵי-חַת לאִמֶּר**, מבלי להקדים ולומר **וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ**. ומה תלמוד לומר **וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ**.

ומובא בזוה"ק קכ"א **במדרש הנעלם**, שתרמוז הפרשה לגוף ונשמה.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ימנעם אלא יתן להם להתפשט ברוב עוז ושלום.

וכן יאמר לגבי באברהם, שרצונו לקבור את מתו במערת המכפלה היה כה עז, כגשמים המבקשים לירד ברב שפע לעולם, וכרחמים המרוכים אשר ביד הקב"ה לבדו ליתן להם להתפשט בעולם.

ומעתה יש לשאול, מאחר ולא יכלה פירושו לא יכלא, מדוע תכתוב התורה לא יכלה באות ה"א ולא באות אל"ף.

ועל דרך הרמז תרמוז האות ה"א על שם ה', לומר לך בלתי לה' לבדו. וכשם שבידי השם לא לכלוא הגשם ולא לכלוא רחמיו, כן בידי ה' לבדו להועיד את מערת המכפלה לאברהם. ולכן נאמר איש ממנו, שלפשוטו הכוונה איש מאתנו, אך לעומקו של מקרא יש לדרוש ממנו - מהקב"ה. וכאמרו: איש לא יכלה ואיש לא יכלא בלתי ממנו, מהקב"ה. ומכיון שנשיא אלקים אתה, הרי שלך המערה, ועל פרחם הודו לו כי מה' יצא הדבר.

ואילך מתחילה לעלות. ולכן מוטעמת המלה מעל בטיפחא, שהנשמה מרחפת מעל, כטפח.

וינענו בני-חת את-אברהם לאמר לו: שמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את-מתך איש ממנו את-קברו לא-יכלה ממך מקבר מתך: (כג, ה-ו')

לא יכלה, פירש"י לפשוטו של מקרא לא ימנע. כמו אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני (תהלים מ, יב). וכמו ויכלא הגשם מן-השמים (בראשית ת, ב).

ולעומקו של מקרא, בשימת לב לדוגמאותיו של רש"י, יש לומר לתפארת פירושו, שהשמים היו טעונים ומלאים והקב"ה פלא אותם בעל כרחם ומנע מהם מלרדת, כדכתיב בפרשת קריאת שמע "ועצר". וכמו כן ברחמי שמים, הרחמים מרובים עד אין ערוך, ומתפשטים בעולמות למען הורדת השפע לזה העולם, ודוד המלך מבקש מהקב"ה שלא יכלא את רחמיו ולא יעצרם ולא

לעומקו של מקרא חיי שרה

ששלח עמו את מלאך הרחמים הנקרא "לכה". והוא מע"ב שמות היוצאים מד' הפסוקים של ויסע ויבא ויט בפרשת שלח י"ד, יט-כא'.

וכמבואר, שיש בו במלאך "כלה" תגבורת הדין ותגבורת הרחמים. לעפרון בן צוחר יהיה בו תגבורת הדין, לקיים שליחותו כמלאך הנקרא "כלה", ובזה יקלה רשותו של עפרון במערה. וכן יהיה בו תגבורת החסד, בשם הרחמים "לכה", שלא יקלה רשותו של אברהם ממערת המכפלה, ובזה יקיים "לכה" שליחותו ליתן את מערת המכפלה לאברהם לאחוזת עולם.

וכן מביא ה"אוהב ישראל" מאפטא שכל ע"ב שמות היוצאים מ-ג' פסוקים של "ויסע ויבא ויט" שבפרשת בשלח [י"ד יט-כא'], נקראים ישר והפוך, והם מלאכי חסד ורחמים לישראל, ומכאן שיש בהם תגבורת הדינים לכל המונע חסד מישראל.

ועוד הכתיב הכתוב, אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קַבְרֹוֹ לֹא יִקְלֶה ועל דרך סרסוה ודרשהו: אִישׁ אֶת-קַבְרֹוֹ לֹא יִקְלֶה מִמֶּנּוּ, וכאומרם, אפילו את קברותינו שלנו אשר הועדנו לנו, ניתן לך.

ועל דרך הצח, לתפארת פירושו של רש"י, יש לומר שבדין החליף את האות ה"א עם האות אל"ף, לומר לֹא יִקְלֶה במקום לֹא יִקְלֶה. שכן זו דרכה של האות ה' להיקרא ה"א. שתוכל האל"ף תמיד לבא במקום ה"א.

ועוד על דרך הצח, ובשימת לב השרש של יִקְלֶה בה"א הוא כלה. מלשון כליה וסוף. ובאומרו לֹא-יִקְלֶה, בזה רמז הכתוב שאין כליה וסוף למערת המכפלה, והיא קניין נצחי ביד אברהם לדורותיו.

ועוד על דרך הסוד, באומרו אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קַבְרֹוֹ לֹא-יִקְלֶה מִמֶּנּוּ מִקְבְּרֵי מִתָּהּ, רמז הכתוב למלאך הרחמים ששמו "כלה" ובהיפוך אותיות נקרא גם "לכה". כמוזכר לעיל בעניין סדם ובנות לוט, באמור הבכירה לכה ונשקה את אבינו יין. וכפי שמוזכר בפרשת וישב באמור יעקב ליוסף "לכה ואשלחך אליהם".

לעומקו של מקרא חיי שרה

ואחוזת הקבר, אשר מחברת בין הגוף המוטמן באדמה ובין הנשמה העולה מעלה מעלה, אותה מבקש אברהם בחברון. המחברת שמים וארץ.

ואשר על כן נקראת חברון קרית הארבע. שמלבד היותה מקום מנוחת כבוד לארבעה זוגות, הרי היא כסולם לחמשת חלקי הנשמה. ונקראת קרית הארבע על שם ארבעה חלקי הנשמה, נפש רוח נשמה, ונשמה לנשמה הנקראת "חיה", שהיא על שם העתיד שעתידיה בתחיית המתים לדשן העצמות בקבר ולהחיותן בתחיית המתים, המקושרים לחלק החמישי העליון של חלקי הנפש הנקראת "יחידה", והנמצאת תחת כסא הכבוד, שהיא מקור החיות של כל חלקיה. ואשר על כן נקראת המערה מערת המכפלה, שמעוררת את הארבע חלקים להיות נכפלים עד הגיעם לכסא הכבוד שם היחידה החמישית, המתיחדת עם בוראה. וסימנך: נר"ן ח"י. נפש רוח נשמה חיה יחידה. וממנה מתחבר המקום השמימי ביותר עם המקום הארצי ביותר, עם הגוף המונח וטמון בעפר. ואשר על כן מערת המכפלה המובילה לשערי גן עדן, אותה חמדו אברהם ושרה, וזה

וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם הָאָרֶץ
לְבְנֵי-חֵת (כג,ז')

על דרך הפשט השתחוה אברהם אבינו כמה פעמים, להודות לעם הארץ שבאו להספד, ומהם החשובים שבעיר, ויש אומרים אף לחשובים שבאומות העולם כגון שם ועבר ואבילך וענר ואשכול וממרא שבאו לחלוק כבוד לשרה, [כמובא בסדר הדורות], וכן השתחוה לבני חת שמהם בקש את חלקת הקבר של עפרון.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם להשתחויות כפולות אלו של אברהם שקראוהו נשיא אלקים, ולשמותיהם של עפרון, עם הארץ ובני חת.

ועל דרך הרמז והצח, יש לומר שכולם מורים על ארציות וגשמיות, כגון עפרון שהוא לשון עפר, עם הארץ המחוברים לארציות, ובני חת שעשויים ללא חת ומפילים חתם על יושבי הארץ. והם כולם כנגד אברהם הרוחני והשמימי שבגיניו נבראו שמים וארץ, שנאמר בהם בהבראם, ודרשו באברהם.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולכן מלכתחילה הופקדה המערה בידי **עפרון העפריי**, ובידי בני חת החתיים ששמו מורה על חת ופחד שהם נחלת העפר, ולכן נקראים הם גם **עם-העפר**, עם השייך לארץ בלי שייכות לשמים, כדי שיבואו אברהם ושרה לגאול את מערת המכפלה מידיהם כדי להחזירה למדריגתה השמימית, הטהורה. על ידי קבורת שרה, הנקראת יסכה הסוכה ברוח הקדש. בכסף מלא, הוא לשון כיסופים לה', עד עת בא טל התחייה, שעל ידי קבורתה של שרה יש בה תיקון שמימי לכל נשמות צאצאיהם של יצחק ויעקב ולהחזירם לשרשם. וזה שאמר הכתוב **אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף עָבַר לִסְחָר**.

ובאומרו **אַרְבַּע מֵאוֹת** ירמוז הכתוב למשנה י"ב בפרק ג' במסכת עוקצין: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנְחִיל לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵה עוֹלָמוֹת, שְׁנַאָמַר (משלי ח), לְהַנְחִיל אֶתְּבִי יֵשׁ וְאַצְרְתִּיקֵם אִמְלֵא. [יש בגימטריה שלש מאות ועשר].

ואַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף ירמוז לש"י עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל

שהספיד אברהם את שרה באמרו: **זָמְמָה שָׂדֵה וּמְקַמְהוּ (משלי לא טז)**.

והוא אשר הזכיר הכתוב עם הארץ עפרון ובני חת. שכולם בבחינת ארציות ועפרוריות. מלבד אביו של עפרון, הנקרא בשם צחר, והוא כעין צהר תעשה לתיבה המדגיש בברירתו את השחור שבעפרירותו.

ובשימת לב, צהר הוא דרגה יותר מאירה מצחר, שכן נפתח עוד פתח קטן באות ח' והופכת להיות ה', הוא האות ה"ה שניתנה לאברהם, כדי להרבות אור באות חת'. שכן בני חת חשוכים הם ועפרוריים הם, ובא הצהר שבאברהם להרבות אור בצחר העפרוריות של עפרון, ולגלות את האור הצפון לצדיקים אשר במערה הנכפלת ועולה עד שערי גן עדן כבימי הבריאה.

וכדי לזכות לאור הגדול שבמערה, שיטח אברהם מלוא קומתו השמימית ארצה, כדי להעלות את מערת המכפלה מידי הארציים לידי השמימים.

לעומקו של מקרא חיי שרה

סחור סחור, וזה שאמר הכתוב **עובר לסוחר**. ואמר קוינו לו, ויושיענו, שנכספים אנו לראות את האור הגדול שבקצה מערת המכפלה הוא אור גן עדן של **היום ההוא**, היום המיוחד והמיוחד של **עת התחיה**.

לכן נאמרה באברהם השתחווייה **כפולה**, **לעם הארץ ולבני חת**, להעלות בזה את שדה המכפלה מדרגתם הארצית של עם הארץ ובני חת לדרגה השמימית של אברהם ושרה, וצאצאיהם יצחק ויעקב, בני בניהם עד עולם.

ואשר על כן, בסיום המקנה נאמר ויקם שדה עפרון, ופירש"י **תקומה היתה לו**. שיצא מיד הדיוט ליד מלך, מן הארציות לשמימיות, ומן השמים לאבות ומן האבות לבנים.

וזה שחזר הכתוב שנית ויקם השדה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֶנָּה-קָבֵר מֵאֵת בְּנֵי-חַת. (כג,ח)

ופירושו, שהקב"ה העבירה מרשות לרשות, מרשות הארציות לרשות שמים. ועל קנין זה רמז הפסוק (בראשית, ב,ד') אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָה, קרי ביה באברהם.

לכל צדיק וצדיק, שכן "ש" הם שלש מאות ו-י' הם מאה בגימטריה קטנה, ויחד הן 400 הרומזים לש"י עולמות, בהן **עובר הצדיק הנכסף לה'** ונרמז במלים **שְׁקַל פְּסָף**, "**עובר לסוחר**". שעל ידי הכוסף, הכיסופים לה' נהיה הצדיק קל להיות עובר לסוחר.

ואמר **עובר** שעובר בזה מעולם הזה לעולם הבא. ואמר **לסוחר**, שסוחר הוא מלשון **מעגל סחור סחור**, וכפי שדרשו חז"ל [תענית לא.]. אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא **לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן** וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמ' {ישעיה כה-ט} ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

ובשימת לב נאמר מאמר זה **על ידי עולא ביראה**. וידרש שמו כנגד הנשמה העולה למעלה מתוך הבאר שהוא כנגד העולם הזה, שהוא כחשך על פני תהום. ואמר בשם רבי אלעזר, שלולא הא-ל עוזרו לצדיק אין מחילה לנשמתו, והוא לשון **מחול** לצדיקים, כי אין צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא, וכולם צריכים **מחילה**, והוא יושב ביניהם **בגן עדן**, והם **במחול**

לעומקו של מקרא חיי שרה

וייש לשאול, מדוע נקב עפרון דוקא בסכום זה, ארבע מאות שקל-כסף, ומנין ידע אברהם את כוונתו באומרו נַתַּמִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה.

ועוד יש לשאול, מדוע אמר הַשְּׂדֵה נַתַּמִּי לָךְ, ועדין לא נתן. ומדוע אמר אברהם נַתַּמִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה, ועדין לא נתן. ועוד, מה זה שאמר בִּינִי וּבִינְךָ. ועוד, מדוע שינה הכתוב בין קרי וכתוב: מַה-הָוָא. קרי הָיָא וכתוב הוּא.

ועל דרך הרמז והצח, יש לומר שנרמז סכום זה של ארבע מאות שקל-כסף בדבריהם של אברהם ועפרון גם יחד. אברהם אמר נַתַּמִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי. שהיה לו לומר אַתָּן כֶּסֶף הַשְּׂדֵה, קַח מִמֶּנִּי. שניהם בעתיד.

שאין תלמוד לומר נַתַּמִּי - קַח. ומה תלמוד לומר נַתַּמִּי.

ומכח קושיא זו, פירש רש"י לפשוטו של מקרא למען ירוץ הקורא בו: נַתַּמִּי מוכן הוא אצלי, והלואי נתתי לך כבר.

שקנין מערת המכפלה הוא תולדה של מעשה הבריאה, של הקונה שמים וארץ.

וזה שדרשו רב ושמואל לפירושה של מערת המכפלה: [עירובין נג.]:
חד אמר:

היו בה שני בתים, זה לפניו מזה.
וחד אמר:

היו בה בית, ועלייה על גביו.

ולעומקו של מקרא ידרשו דבריהם: מאן דאמר בית ועלייה על גביו, רמז לגוף שהוא בית לנשמה, והנשמה על גביו עולה מעלה מעלה עד כסא הכבוד.

ומאן דאמר שני בתים זה לפניו מזה, רמז בזה לאבות ובנים, עד סוף הדורות שזה לפניו מזה עד אברהם ושרה, שהנחילו לבניהם עד עולם עליה על גבי עליה להיות אחוזים בכסא הכבוד עד עת התחיה.

אֲדַנִּי שְׂמַעֲנִי אֲרִיץ אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁקֶל-כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ מַה-הָוָא
וְאֵת-מִתְּךָ קָבַר: (כג,טו)

לעומקו של מקרא חיי שרה

וזה שסיים דבריו באומרו מה **הוא**.
קרי **היא** וכתוב **הוא**.

קרי **היא** וכוונתו **לארץ**. **ארץ** ארבע
מאת שקל-כסף ביני ובינה מה-**היא**.
וכתיב **הוא** וכוונתו **לסכום הכסף**.
ארץ ארבע מאת שקל-כסף ביני ובינה
מה-**הוא**.

וילקם השדה והמערה אשר-בו
לאברהם לאחוזת-קבר מאת בני-
חת.
מאת בני-חת.

יש לשאול, והרי מאת עפרון החתי
היה לו לומר. ומאי מאת בני-חת.

על דרך הפשט יש לומר על פי מה
שכתוב לאברהם למקנה לעיני בני-
חת. שאין עפרון יכול לחזור בו, שהיה
הקנין לעיני בני-חת, ונוכחותם
החליטה הקנין.

ועל דרך הדרש, מצינו במדרש
רבה: אמר רבי אלעזר כפמה דיות
משפכות, כפמה קולמוסין משתבירין,

ולעומקו של מקרא עדין יש לבאר.
שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו,
ומכל מקום כתיב נתתי ועדין לא נתן.

ובשימת לב, היה צריך אמנם לומר
בעתיד אתן. ובאמרו נתתי, בלשון
עבר, יוצא איפוא שאות ת' מיותרת.
והאות ת' המיותרת כביכול,
בגימטריה ארבע מאות, והיא תרמוז
לארבע מאות שקל כסף שרצה אברהם
ליתן.

וכן אצל עפרון, מצינו שאמר (כג,יא)
השדה נתתי לך. שהיה לו לומר אתן
לך. ומה תלמוד לומר נתתי. שגם הוא
אמר ת' מיותרת. וכוונתו לשוה ערך
של ת' בגימטריה והוא ארבע מאות.
ורמז בזה לארבע מאות שקל כסף
שרצה לקבל. וכך נרמזו ארבע מאת
שקל-כסף בדברי שניהם כאחד.

וכך יהיה ערך הדברים: עפרון אומר
השדה נתתי לך, ואברהם עונה לו
נתתי כסף השדה. מיד פתח עפרון
ואמר ארץ ארבע מאת שקל-כסף
ביני ובינה מה-הוא.

וכוונת דבריו באומרו ביני ובינה.
היא: מה שנרמז ביני ובינה.

לעומקו של מקרא חיי שרה

אל בני חת שיפגעו ויבקשו מעפרון בן צחר את מערת המכפלה, ולא פנה אל עפרון ישירות עד שעפרון פנה אל אברהם. וגם אז הציע את מקחו של ארבע מאות כסף ברמז באומרו נתתי כנ"ל.

וירמוז מקחו של צדיק לדברי הגמרא (יומא פו.) כדתניא {דברים ו-ה} ואהבת את ה' אלהיך שיהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות.

ולעומקו של מקרא, כשם שבעשרת הדברות נאמר וכל העם רואים את הקולות, כן כל בני חת כביכול ראו את הקולות של המקח וממכר בין אברהם ועפרון, שנאמר ראו את הקנין ושמעו את הקולות, וכאילו נאמר בהם ראו את הקולות.

ויש ליתן טעם, במה זכו בני חת שיצאמר עליהם כאלו קימו עשרת הדברות.

וי"ל שזכו בזה ע"י מצות חסד של אמת שיתעסקו לעתיד לבא עם קבורת רבקה וכמבואר לעיל.

ועוד על דרך הרמז והסוד ירמוז עשר פעמים בני חת לעשר הספירות הק'.

כדי לכתב בני חת עשרה פעמים. עשרה פעמים פתיב בני חת, בני חת, בני חת, עשרה כנגד עשרת הדברות.

ללמדך שכל מי שהוא מבכר מקחו של צדיק, כאלו מקים עשרת הדברות.

עד כאן לשון המדרש.

ובביאור המדרש יש לומר שלכן נאמר לעיני בני-חת, שעניניהם בררו מקחו של צדיק.

והניין בה, היכן נרמז שאותן עשרה פעמים שכתוב בני חת הם כנגד עשרת הדברות. שהמספר עשר עדיין איננו מוכיח לענין הדברות דוקא.

ושמא י"ל, שהצדיק מקיים בצדיקותו את עשרת הדברות, ועל ידי בירור מקחו של צדיק מתבררים עשרת הדברות שהצדיק מקיים.

וכן אברהם נזהר בשעת המשא ומתן של המקח וממכר לא לעבור על לא תשא בעת משא ומתן, ועל לא תחמוד בטרם נחלט המשא ומתן, ולכן דבר

לעומקו של מקרא חיי שרה

עוד יתבאר על דרך הסוד, והצח, ואל תקרי. אל תקרי אַרְבַּע מאות, אלא ארבע עולמות. ששקל ארבע מאות כסף כדי לזכות על ידי מערת המכפלה, לו ולשרה ולבנו ולנכדו ארבע עולמות. אצילות בריאה יצירה עשייה.

וכן מובא בשערי אורה, להרב ר' יוסף ג'יקיטלי, מתלמידי הרמב"ן: עולם האצילות כנגד אברהם, עולם הבריאה כנגד שרה, עולם היצירה כנגד יעקב ועולם העשייה כנגד יצחק.

הרי ארבע עולמות שהם כנגד נפש רוח נשמה, חיה (הנקראת גם נשמה לנשמה), וגבוהה מכולן חלקה החמישי של הנשמה הנקראת יחידה.

וכך יהיה ערך הדברים:

אצילות - אברהם, חיה יחידה [נשמה לנשמה]

בריאה - שרה, נשמה, [נשמת העולמות]

יצירה - יעקב, רוח, [רוח העולמות]

עשייה - יצחק, נפש, [נפש העולמות]

ואשר על כן נקבעה מערת המכפלה בקרית ארבע כנגד ארבע עולמות שזכה בהם אברהם לו ולשרה לבנו ולנכדו, היא חברון המחברת בין

ויהיו ג' התיבות מַאֲת בני חת נדרשות כעין חומר:

מ מלכות
א אצילות-כתר
ת תפארת

ב בינה
נ נצח
י יסוד

ח חכמה, חסד

ת תוד (ת' הוא ת' בנימטריה קטנה עם הכולל)

ג' תיבות מאת בני חת כנגד גבורה. וכאומרו, על דרך המדרש הנ"ל, כל מי שמברר השגחתו הפרטית של צדיק כאילו ברר עשרת הספירות הק' שהם השתלשלות השגחת ה' על הצדיק.

ועוד יש לומר על דרך הרמז ירמזון אַרְבַּע מַאֲת שְׁקָל-כֶּסֶף, שראה אברהם בעיני רוחו את עשו בא כנגד יעקב וארבע מאות איש עמו, וע"י אַרְבַּע מַאֲת שְׁקָל כֶּסֶף קנה פדיון כופר נפשו של יעקב, והותש כוחם של ארבע מאות איש עמו.

לעומקו של מקרא חיי שרה

וצריך להשיאו אשה ולכן מיד סמך
ליה - וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבֹדְךָ וְגו' **אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי וְגו'.**

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הסוד,
המילה כל היא כינוי למידת היסוד
המשיקה למלכות, כמבואר בספר
שערי אורה (לר' יוסף ג'יקיטאלי,
מתלמידי הרמב"ן) ולכן תיקרא גם
המלכות במידת כל, ורמז כאן שיהיה
אברהם מודיע מלכות ה' בעולם.
ככתוב פי כל בשמים ובאָרֶץ, לך ה'
הַמְּמַלְכָה וְגו' (דה"א כט, יא).

זה שאמר וה' בָּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל
שְׁבִירָתוֹ שֶׁתְּהִיָּה מִידַת הַמְּלָכוֹת
מִתְּפָרְסֶמֶת עַל יְדוֹ. וכמבואר לקמן בפס'
הבא.

ומלכותא דארעא כעין מלכותא
דרקיע. וזה שאמר וַאֲשַׁבְּעֶיךָ בַּה'
אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. (כד, ג').
ופירש רש"י וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ שֶׁהֲרִיגֵל
מלכותו בפי הבריות. וכדלקמן.

ואין מלך בלא עם, ועתה העת
ליצירת העם שימליכוהו, ולכן מיד
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבֹדְךָ וְגו' אֲשֶׁר

ישראל לאביהם שבשמים, דרך ארבע
עולמות.

וַאֲבָרְהָם זָלָן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִינָה בְּרַךְ
אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל (כד, א')

לפשוטו של מקרא, פירש רש"י
בְּכָל עוֹלָה בְּגִימְטְרִיָּה בּוֹ, ומאחר שהיה
לו בן, היה צריך להשיאו אשה.

ובזה ינתן טעם לסמיכות פסוק זה
לשאחריו: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבֹדְךָ
וְגו' אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי וְגו'. וכן מעיר השפתי חכמים
במקום: דאם לא כן מה ענינו לכאן.

ועל דרך הצח, ולתפארת פירושו של
רש"י, יש לומר כי ידויקו דבריו מטעם
הטיפחא אשר במלה אברהם. וַיְהִינָה
בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם, וטיפחא הוא טעם
מפסיק, והוא מעין הפסקה קלה לומר
שהמלה אַבְרָהָם המוטעמת בטיפחא,
היא כעין הכנה למלה שתבוא אחריה:
בְּכָל.

וכאמרו: וַיְהִינָה בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם,
ובמה ברכו, בבן. שכן כ"ל בגימטריה
הוי נ', והמילה בכ"ל בגימטריה ב"ו,

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולכאורה יש כאן כמין המעטה בשבחי הקב"ה. ולא יתכן שאברהם עצמו ימעט בשבחו של מקום, ובעיקר במלכותו ית' בארץ.

ובשימת לב, והתבוננות בדברי אברהם יש לומר שאכן אין הוא ממעט בשבחו של מקום, ואע"פ שלא אמר בפירוש אלקי הארץ מכל מקום אין הוא מחסיר חלילה בשבח המלכות והשגחת השם בארץ, אלא אדרבה, בדבריו הוא שזור את שבח ההשגחה, ואת תוקף מלכותו יתברך בארץ.

ויודגש בדבריו תוקף ההשגחה והמלכות באומר:

ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אֲבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דָּבַר-לִי וְאֲשֶׁר גִּשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְוָרְעָה אֶתָּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְּאֲכֹל לְפָנָיִךָ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבְנֵי מִשְׁמִי.

הרי שבפעולות אלו של הקב"ה יש תיאור מדויק והגדרה מפורטת מה היא כוחה של השגחת ה' ומלכותו בעולם. אֲשֶׁר לִקְחָנִי וְאֲשֶׁר דָּבַר-לִי וְאֲשֶׁר גִּשְׁבַּע-לִי הוּא יִשְׁלַח.

לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וגו'.

ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אֲבִי וגו' הוּא יִשְׁלַח מִלְּאֲכֹל לְפָנָיִךָ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבְנֵי מִשְׁמִי. (כד, פסוק ז')

אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. פירש רש"י ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר ואשביעך בה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. אמר לו: עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתי בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ.

ויש לשאול, הרי סוף סוף כבר הרגיל בפי הבריות לומר ואלקי הארץ. והוא מורה על מלכותו והשגחתו ית' בארץ. וכיצד ישנה מן ההרגל לומר עתה כמאז רק אלקי השמים.

ואע"פ שאז עדיין לא הורגל בפי הבריות, אבל עתה, על כל פנים הוא כבר מורגל בפיהם כאלקי הארץ.

לעומקו של מקרא חיי שרה

בהשתלשלות ההוי"ה להשגחה פרטית,
לגמול טוב עם הבריות.

וּבְנוֹת אֲנָשֵׁי הָעִיר לְצֵאת לְשָׂאֵב
מָיִם [כד, יג']
בשימת לב, יוצאות קרי, יוצאת
כתיב. שמכל בנות העיר חשובה רק
אחת ששקולה כנגד כולן.

וְהָיָה הַנּוֹעַר אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיָהּ
הַטִּי-נָא כַדָּף וְאַשְׁתָּה וְאָמַרְהָ שְׁתֵּה
וְגַם-גַּמְלִיךָ אֲשַׁקֶּה אֹתָהּ הַלַּחֲתָהּ לַעֲבָדְךָ
לִיצְחָק וְכֵּה אֲדַע כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם-
אֲדָנִי (כד, יד')

הַטִּי-נָא כַדָּף.

יש ליתן טעם בסימן זה שמסר
אליעזר. מה היא הטיה זו. וכמבואר
ברש"י לקמן (כד, סד') והעולה
מלעומקו של מקרא שם, שזה הסימן
היה מסור בידו של אליעזר: אם תטה
כדה, יש בה מידת ההטיה, הכוללת ג'
מידות הנצרכות לביתו של אברהם:
מידת הענווה, יראת שמים וגמילות

היוצא מכך, איפוא, שאברהם
בדבריו הרויח שני הדברים גם יחד. גם
הדגיש ההבדל בין מה שהיה נקרא אז
ומה שהוא מורגל בפי הבריות עתה,
וגם החזיר העטרה והכבוד למי
שהכבוד שלו, לתאר אופן השגחתו
ומלכותו בעולם.

ועל דרך הרמז והסוד ירמוז כאן
להשתלשלות ההוי"ה דרך ארבע
עולמות, אצילות בריאה יצירה
עשייה, שם תוקף ההשגחה ומלכות ה'
בארץ:

אֲשֶׁר לְקַחְנִי - עולם האצילות
וְאֲשֶׁר דִּבַּר-לִי - עולם הבריאה
וְאֲשֶׁר גָּשַׁבַע-לִי - עולם היצירה
הוא יְשַׁלַּח - עולם העשייה.

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרֵה גַמְלִים מִגַּמְלֵי
אֲדָנָיו [כד, י']
ותימה, מדוע יצטרך העבד עשרה
גמלים.
ועל דרך הסוד יש לומר שהם עֶשְׂרֵה
גַּמְלִים כנגד עשר ספירות הק'

לעומקו של מקרא חיי שרה

פי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדָנִי - עִם
אברהם.

וייש ליתן את הדעת מדוע כתב הפסוק לכאורה שלא כסדר. אלא יש לומר כי גבהות לב העבד למדנו כאן, שהזכיר עצמו בתחילה, שהוכחת ה' כביכול היא בשבילו, וגם נראה כקורא ליצחק עבד אם כי עבד ה', ורק לבסוף תקן לומר אדוני, כאשר בעל כרחו הודה כי החסד אשר עושה ה' הוא עם אדוני ולא עמו שהוא עבד לאדוני.

הַכְּחַתְּ קָרִי בֵּיהּ: הַפְּחַת. אל תקרי אֲתָה הַכְּחַתְּ אלא אֲתָה הַפְּחַת. אתה בעל הכוחות כולן. וגילה בזה תוקף השגחתו ית'. שגם בגבהות לבו יודע ומכיר כי גבוה מעל גבוה שומר כמובא בקהלת ה, ז': פִּי גָבַהּ מֵעַל גָּבַהּ לְשֹׁמֵר וּגְבָהִים עָלֵיהֶם וּפִירֵשׁ"י שֵׁם: ורואה את מעשיהם וגבוהים יש עליהם העושים שליחותו של מקום. ואע"פ שדבר הפסוק בפורענות הרי מדה טובה מרובה.

חסדים. וכאן נתגלתה מידת הגמילות חסדים שבה, וכמו שאמרו [ראש השנה יז] רב חסד - מִטָּה כלפי חסד. ועל ידי ההטיה הוכיחה עצמה בעלת מידת החסד כאברהם.

אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָה
אֲדַע פִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדָנִי
(כד, יד)

אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק
יש לשאול, וכי יעלה על הדעת שעבד יקרא לאדוני עבד, גם אם כוונתו לשמים, עד שהוצרך לתקן דבריו ולקראו אֲדָנִי. אלא כך יש לפרשו כהמשך הפסוק על דרך סרסוה ודרשהו כאשר "יצחק" יעבור לסוף הפסוק:

אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ - לְאֵלֵינוּ, וּבָה
אֲדַע פִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדָנִי עִם
יצחק.

או כלך לדרך זו: שיובן על ידי תוספת ו' החיבור כזה: אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ [אליעזר] וְלְיִצְחָק, וּבָה אֲדַע

לעומקו של מקרא חיי שרה

**דְּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל-הָאִישׁ
וַהֲגִה עִמָּד עַל-הַגְּמִלִים עַל-הָעֵינַן.
[כד, כט' ל']**

לכאורה נראין הפסוקים שלא כסדר.
שקודם היה לו לומר פסוק ל': וַיְהִי |
כְּרָאָת אֶת-הַנְּזָם וְאֶת-הַצְּמִדִים עַל-יָדֵי
אֶחָתָו וְכִשְׁמֵעוֹ אֶת-דְּבָרֵי רַבֵּקָה אֶחָתָו
לֹאמֹר פֶּה-דְבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ, וּרְק אַחֲרֵי
כֵן לומר פסוק כט: וַיִּרְץ לָבוֹן אֶל-
הָאִישׁ הַחֹצֵה אֶל-הָעֵינַן.

ויש לומר שאכן, בתחילה שמע אחר
כך ראה ורק אחרי כן רץ. ומדוע
נכתב בסדר הפוך, לומר לך מה
שהדריך וזרז את ריצתו זה מה
ששמע וראה, וכל משך ריצתו היו
הנזם והצמידים לנגד עיניו ודברי
אחותו מהדהדים באזניו.

וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ ה' (כד, לא')

תימה, מה יש לו ללבן הרשע לומר
בְּרוּךְ ה' ולהודות במציאותו ית'.

ויש לומר שאכן, כאן גילה לבן את
תוקף גבהות לבו ותוקף כיעור

**וְכַדָּה עַל-שְׂכָמָה: וַהֲנַעֲרָ [כד, טו-
טז]**

על דרך הרמז יקרא למפרע: וַהֲנַעֲרָ
שְׂכָמָה עַל וְכַדָּה, לרמזו שעתידה ללדת
את יעקב, שישלח את הנער הוא בנו
יוסף שְׂכָמָה. והוא יעקב וְנָתַר לבדו
לכדו, להתגבר על עשו, כדי שיירש
זרעו את שער שונאיו.

**וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה לָּהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת
הַהַצְּלִית ה' דְּרָכָו וגו'. [כד, כא']**

תימה, הרי התקיימו הסימנים, ומדוע
משתאה ההצליח וכו', אלא הדגש על
לָּהּ. מִשְׁתַּאֵה לָּהּ. לדעת האם אינה
הגרת או סומא וכו', כדאמרו ששאל
שלא כהוגן.

{כט} וּלְרַבֵּקָה אֶחָ וְשָׁמְו לָבוֹן וַיִּרְץ
לָבוֹן אֶל-הָאִישׁ הַחֹצֵה אֶל-הָעֵינַן:
{ל} וַיְהִי | כְּרָאָת אֶת-הַנְּזָם וְאֶת-
הַצְּמִדִים עַל-יָדֵי אֶחָתָו וְכִשְׁמֵעוֹ
אֶת-דְּבָרֵי רַבֵּקָה אֶחָתָו לֹאמֹר פֶּה-

לעומקו של מקרא חיי שרה

וכה תיזכר: יפה שיחתן של עבדי אבות **מתוך** תורתן של בנים.

עבדי אבות הוא האדם **העומד בתפילה**, ויפה שיחתו לפני המקום כשהוא מתפלל **מתוך** לימוד התורה הק'. שהעומד בתפילה הוא **כעבד**, והלומד תורה הוא **כבן**. ותפילת העבד יפה כשהיא באה **מתוך** **כת התורה** של היותו **בן**.

והיינו: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום **מתוך** תורתן של בנים.

ובכך יתבאר פירוש רש"י בפרשת בהעלתך (פרק ח, פסוק יט):

וְאָמְנָה אֶת סְלוּיִם נְתָנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** לְעַבְדֹת אֶת עֲבֹדַת **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** בְּאֶהָל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** וְלֹא יִהְיֶה **בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל** נֶגֶף בְּגִשְׁת **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** אֶל הַקֹּדֶשׁ (ח, יט)

פירש רש"י בפסוק הנ"ל בשם המדרש רבה, **שמתוך חיבתן** של ישראל כפלן **חמש פעמים** בפסוק אחד כנגד חמישה חומשי תורה.

כן על דרך הצח יכוון הפסוק שיפה עבודת ה' מתוך לימוד תורה.

גאוותו. שהרי יודע היה שאליעזר בא מכנען המקולל, ארור כנען וכו'. וגם אברהם אמר לו **בני ברוך ואתה ארור**, ואין ארור מִדְּבַק בברוך. **ואף על פי** שהיה יודע שהוא ארור קראו בְּרוּךְ ה'. ובזה רצה להמריד עבד על אדונו.

וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵינַי (כד, מב')

מפרש רש"י **וְאָבָא הַיּוֹם**. היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא, **יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים**, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה.

לפשוטו של מקרא שיחתו של אליעזר הנכפלת בתורה - יפה יותר מתורתן של בנים הנכתבת רק ברמזים.

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הצח והלשון, יבואר בדרך אל תקרי. אל תקרי יותר מ - , במ' היתרון, אלא במ' היחס. במובן של **מתוך**.

לעומקו של מקרא חיי שרה

משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן. ולכאורה יש לשאול הרי אין שני הלוחות ועשרת הדברות לפשוטו של מקרא, ומדוע פירש כן.

ולעומקו של מקרא יתפרש היטב **הלפשוטו** של מקרא. שכן כתוב כאן **וְאֵשֶׁם הַנְּזָם** על-אִפֶּה וְהַצְּמִידִים על-יְדֵיהָ. **וְאֵשֶׁם** כתיב ללא יו"ד. וקרי ביה: **וְאֵשֶׁם**. מי הָאֵשֶׁם שעשו את העגל - כסף וזהב שהרבה להם הקב"ה עד שאמרו ד'.
וכפי שאמרו במסכת ברכות [לב.]. מאי **וְדֵי זָהָב** - אמרי דבי ר' ינאי כך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם **בשביל כסף וזהב** שהשפעת להם לישראל עד שאמרו ד', **הוא** גרם שעשו את העגל.

וכן פירש רש"י על הפסוק [דברים א,א'] **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְגו' וְדֵי זָהָב**.

ודי זהב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל (הושע ב י). ומהעגל נסתובב שבירת הלוחות.

וכאמרו: **וְאֵשֶׁם** - מי האשם? הַנְּזָם על-אִפֶּה וְהַצְּמִידִים על-יְדֵיהָ שבגללם

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר שעל כן אנו מזכירין שֵׁם **ישראל** כמה פעמים [ויש שמזכירין חמש פעמים] **בְּגִשְׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ** בתפילת שמונה עשרה:

צור **יִשְׂרָאֵל** קוּמָה בְּעֲנַת **יִשְׂרָאֵל** וּפְדֵה כְנָאמָךְ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל [וְנֹאמֵר: גְּאֻלְבוּ ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ **יִשְׂרָאֵל**] בְּרוּךְ אַתָּה ה' גְּאֻל **יִשְׂרָאֵל**.
להזכיר **חיבתן** של **ישראל** העוסקים בתורה ואשר על כן הם נוטריקון: יש ששים רבוא **אותיות לתורה** לפתוח לפנייהם שערי תפילה.

ועוד, שתהא זכות התורה עומדת להם לבני ישראל בעת עליית תפילתם אל כסא הכבוד.

והיינו כדלעיל, בפירוש רש"י: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בני. **מתוך תורתן של בני.**

וְאֵשֶׁם הַנְּזָם על-אִפֶּה וְהַצְּמִידִים על-יְדֵיהָ [כד, מז']
פירש רש"י בפסוק כב': **ושני צמידים.** רמז לשני לוחות מצומדות: עשרה זהב

לעומקו של מקרא חיי שרה

האנשים ומתי נתלוו אליו ומתי הסתלקו ממנו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהם המלאכים ששלח אברהם עם אליעזר, כאומרו הוא ישלח מלאכו לפניה ולקחת אשה לבני משם (לעיל פס' ז).

וכן ידויק מהמדרש רבה שבאמרו הוא ישלח מלאכו לפניה ולקחת אשה לבני משם שלח עמו אברהם שני מלאכים, אחד להנחותו בדרך, ואחד להוציא משם את רבקה.

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא, שלכן יש ג' פסוקים נפרדים. להורות שהיו ג' מלאכים. אחד להנחותו בדרך, אחד להוציא את רבקה ואחד להצילו מיד בתואל, הוא המלאך שהחליף את צלחתו עם הרעל, בצלחתו של בתואל, כמובא ברש"י, ועל ידי כך שבתואל נסתלק לא היה מה שיעכבו עוד אצלם. על כן נאמר האנשים, לשון רבים, כי היו שלשה מלאכים.

ועל דרך הצח והרמז, אלו ג' מלאכים היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, (יד, יט-כא), והם מע"ב שמות השם ונקראים: מיה, ייש, כלי. ונרמזים בפסוקים שלפנינו:

נשתברו הלוחות ועשרת הדברות פרחו באויר.

לכן פירש רש"י וצמידים רמז לשני לוחות מצומדות, עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן.

ועל דרך הצח נאמר: האי די די לידדי, לזקב אמרו די ניעשו אשר לא כדאי, והלוחות בשתי ידי, ואשברם לשני צמידים, נשמט הנזם מאפי, ונסתרו פני, עד עת ירצו בני, אז אריק עד בלי די להם את ברכותי, עד שיבלו שפתותיהם מלומר די.

ניתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו. (כז, לב')

תימה, מאי האנשים אשר אתו. הרי בתחילה לא הוזכרו האנשים כלל, ואח"כ הוזכרו רק ג' פעמים, כאן ובפס' נד: ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר-עמו ובפס' נט: וישלחו את-רבקה אחתם ואת-מנחתה ואת-עבד אברהם ואת-אנשיו. ואחרי כן שתק קרא מהם, כאילו נעלמו ואינם. ולא הוברר מי הם

לעומקו של מקרא חיי שרה

נאמר אל-אדני **אלי** לא-תלך האשה
אחרי: ונאמר **אלי** ה' אשר-התהלכתי
לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח צרכך
ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית
אבי:

בפשטות באומרו ונאמר **אלי**, כוונתו
ואברהם אמר **אלי** את הדברים
הבאים: ה' אשר התהלכתי לפניו
ישלח מלאכו וגו'. אך **טעם הטיפחא**
שבמילה **נאמר**, (שהוא מעין הפסקה קלה)
וכן טעם האתנחתא שבמילה **אלי**,
(שהוא גם מעין הפסקה) יוכיחו על הדו-שיח
הנוקב שהיה ביניהם: **נאמר אל אדני**
אלי, כלומר אליעזר אומר **אלי**,
נאמר אברהם - **אלי** ! **אלי** ולא
אליך!

וכאומרו: יצחק נשאר במשפחתי ולא
יהיה עמך לעולם. באשר אתה ארוור
והוא ברוך ואין ארוור מצדק בברוך.

ועתה אם-ישלכם עשירים חסד ואמת
את-אדני הגידו לי ואם-לא הגידו
לי ואפנה על-גמין או על-שמאל.
(כד, מט').

באמרו **הוא ישלח מלאכו** רמז למלאך
הנקרא בשם **מיה** ר"ת **הוא** ישלח
מלאכו, בסדר הפוך.

ובאמרו **ויושם לפניו לאכל**, (כד, לג')
רמז למלאך שהחליף הצלחות הנקרא
יש, הוא השם הכ"ב מתוך ע"ב שמות
[לפי שיטה שלישית כמבואר בפרשת
בשלח] שכן **ניושם - ויישם כתיב**.

ובאמרו **התלכי עם-האיש הגה**
(כד, נח') רמז למלאך **כלי**, **האומר לה**
לכי.

אלי - אלי

נאמר אל אדני אלי לא תלך
האשה אחרי (כד, לט')

אלי. פירש רש"י: **אלי** כתיב, בת
היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא
עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו
להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני
ברוך ואתה ארוור, ואין ארוור מדבק
בברוך.

ולעומקו של מקרא נרמזה שיחה זו
בין אברהם ואליעזר בפסוק עצמו.
שכן בהמשך (פס' מ') אומר אליעזר

לעומקו של מקרא חיי שרה

ובתואל, רק לא תאמר שאנו עושים חסד. שכן דרכם של רשעים שעדיף להם להודות שמה' יצא הדבר מאשר להודות שעושים חסד.

הַגָּה-רַבָּקָה לְפָנֶיהָ קָח וְלֶגְדָּ וּתְהִי אִשָּׁה לְבֶן-אֲדָנֶיהָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'
[כד, נא]
לְבֶן-אֲדָנֶיהָ.

כאן רמז הכתוב מאוויי לבו הרשע של לבן, לרשת את כל רכושו של אברהם. ולהיות אדוניו של אליעזר. שנאמר ותהי אשה לבן-אדניו. אל תקרי לבן-אדניו, אלא לבן - אדוניו. שעל ידי רבקה ירצה לרשת את כל רכושו של אברהם. ועל דרך הרמז לכן ברכה ויירש וירש אל תקרי ויירש אלא ויוריש. ויוריש וירש לי את שער שנואיו.

לֹא נוֹכַל דִּבַּר אֱלֹהִים רַע אִו-טוֹב

יש ליתן טעם מאי רע איו-טוב. וי"ל כי כך אמר להם:

לא נוכל דבר אליך רע, שלא לקחת את רבקה עמך, כי מביישת היא

יש ליתן טעם לאומרו וְעֵתָה אִם-יִשְׁכַּם עֲשִׂים חֶסֶד. מאי יִשְׁכַּם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שנקט בלשון זאת להזכיר זכות אברהם שהתחסד עם קונו ונאמר בו (כב, ג') ויִשְׁכַּם אֲבָרְהָם בְּבֶקֶר, לעשות רצון אביו שבשמים. ועל דרך לשון נופל על לשון. אִם-יִשְׁכַּם בזכות של ויִשְׁכַּם.

ועוד רצה לומר אִם-יִשְׁכַּם אִם יש בכם. אצל רבקה נראה בעליל כי כל ישותה היא ישות של חסד. ואתם, פן-יש בכם עָרֶשׁ פְּגָה רָאשׁ וְלַעֲנָה [דברים ל, יז], או גם בכם יש קורטוב של חסד, אף כי לא תמצא ישות של חסד בקרבכם.

וַיַּעַן לְבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מַה' יִצְאָה הַדְּבָר לֹא נוֹכַל דִּבַּר אֱלֹהִים רַע אִו-טוֹב

מה' יִצְאָה הַדְּבָר. (כד, נ).

תימה, מה יש להם לרשעים להודות שמה' יצא הדבר. אלא לפי שלעיל מיניה בפסוק הקודם אמר להם אליעזר וְעֵתָה אִם-יִשְׁכַּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאַמַּת אֶת-אֲדָנִי הַגִּידוּ לִי וְגו', נזעקו לבן

לעומקו של מקרא חיי שרה

והוא אחד מע"ב שמות הק' היוצאים מפסוקים ויסע ויבא ויט (בשלה י"ד, יט-כא'), והפך את הקללה לברכה ויצא מפיו **אַתְּ הִנִּי לְאַלְפֵי רַבָּהּ**. ועוד רצה כנ"ל לקללה: ויוריש זרעך לי את שער שונאיו, ובא המלאך ושמו הִנִּי, והפך את הקללה לברכה ויצא מפיו **וַיִּירֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שְׂעַר שׁוֹנְאָיו**.

ובזה יובן כיצד ידע לבן הרשע מִטְּבַע הברכות שבירך הקב"ה את אברהם. **שהרי אלו הם דברי המלאך שהפך הקללה לברכה**, ואָמון הוא המלאך הִנִּי אצל ברכתיו של הקב"ה. **וְהִנִּינָן בָּהּ**, מדוע שינה המלאך ממתבע הברכה שנתברך אברהם. שכן אברהם נתברך במטבע וַיִּירֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שְׂעַר אֲיָבָיו, וכאן נתברכה רבקה וַיִּירֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שְׂעַר שׁוֹנְאָיו.

וי"ל שלפי העניין נשתנתה הברכה. שכן לבן שהוא בלעם, אינו רק בכלל אֲיָבָיו של זרע אברהם. אלא הוא ראש וראשון לכל שׁוֹנְאָיו. ולכן נתברכה רבקה וַיִּירֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שְׂעַר שׁוֹנְאָיו. ובזה ינתן טעם מדוע בפר' תולדות נאמר **וַיַּעֲתָר לוֹ ה'** (כה, כא). ופירש רש"י **וַיַּעֲתָר לוֹ וְלֹא לָהּ**. שאין דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן

אותנו במעשי החסדים שלה שהשקתה אותך ואת גמליך, ולא נוכל דבר אליך טוב שאמרת אם ישכם עושים חסד וגו'.

וַיִּבְרְכוּ אֶת-רַבָּהּ וַיִּנְאֲמְרוּ לָהּ אַחֲתֵנוּ אַתְּ הִנִּי לְאַלְפֵי רַבָּהּ וַיִּירֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שְׂעַר שׁוֹנְאָיו (כד, ס)

תימה, מה ללבן הרשע לברך את רבקה שתהיה אלפי רבבה, ועוד שיירש זרעה את שער שונאיו, והלא הוא עצמו שער שונאיו, ונראה שמקלל את עצמו. ועוד שהרי מעין זו הברכה ברך הקב"ה את אברהם, לאחר העקידה [כב, יז]: **וַיִּירֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שְׂעַר אֲיָבָיו**, ומנין לו ללבן הרשע לדעת נוסח הברכה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כפי שנאמר בתנחומא (בראשית) **שלבן הוא בלעם**. ולבן רצה לקללה כפי שבלעם רצה לקלל את ישראל. והקב"ה הפך לו את הקללה לברכה, כפי שעשה לבלעם.

ומה רצה לקללה, לומר לה: רבקה את היי עקרה. ובא המלאך ושמו הִנִּי,

לעומקו של מקרא חיי שרה

ועוד י"ל, שרצה לבן לקללה בקללת **יִירָשׁ הַצֶּלְצֵל**, כמובא בפרשת כי תבוא: **כָּל-עֵצָהּ וּפְרֵי אֲדָמָתָהּ יִירָשׁ הַצֶּלְצֵל** ופירש רש"י שם: יעשנו הארבה רש [עני] מן הפרי, ורצה לכוון בזה שיתמעט פרי בטנה במקום אשר ברך ה' לאברהם ארבה את זרעך, וכשם שהפך ה' לבלעם את הקללה לברכה, כן כאן, שהרי אמרו במדרש תנחומא **בלעם הוא לבן**, הפך הקב"ה את הקללה לברכה ושם בפיו של לבן ברכה לרבקה וליעקב בנה: **שִׁירָשׁ** את **שְׁעָר** עשו ואת שער לבן שונאו. לכן נאמר **יִירָשׁ** בשני יודי"ן, **שִׁירָשׁ** גם את בכורתו וגם ברכתו של עשו וגם את רכושו של לבן, כמו ששמע יעקב את דברי בני לבן: **וַיִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לֶבֶן לְאֹמֶר לְקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֲשֶׁר לְאֶבְרָהָם וּמֵאֲשֶׁר לְאֶבְרָהָם עָשָׂה אֶת כָּל-הַפְּכָד הַזֶּה**. [בראשית לא,א].

ועל דרך הצח יאמר: מאי **שְׁעָר**, שהיה לבן חשוב במקומו כיושב בשער המלך, וכן הוא מה שנאמר

צדיק. **ועוד יש לומר** שכוונתו בזה שלא יאמרו **שְׁמַבְרַפְתָּ** לבן הרשע נתעברה.

ועוד יש לומר שבזה נתקיימה קצת מחשבתו הרעה לקללה שתהיה עקרה. לצרף מחשבתו על כל פנים קצת למעשה.

ועל דרך הצח, מה שברך יעקב ליוסף, (מט,כו') **בְּרַכְתָּ אֲבִיךָ גְּבָרֵי עַל-בְּרַכְתָּ הוֹרֵי**, הרי אלו המלים מתאימות לרבקה לאומרם ליצחק, **שִׁבְרַכְתָּ אֲבִיךָ** שנתברך מפי השכינה, (כב,יז') **כִּי בָרַךְ אֲבִרְכָה וְהָרַכָּה אֲרַכָּה** את **וְרַעַף כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחזוּל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם** גְּבָרֵי עַל-בְּרַכְתָּ הוֹרֵי שברכוני **אֲחַתְּנוּ אֶתְּ הַיָּם לְאֶלְפֵי רַבָּהּ**.

ושמא יש לומר שכן שמע יעקב את אמו כך אומרת לאביו, וכמו שמובא בגמרא (סוכה נו עמ' ב') שותא **דינוקא בשוקא, דאבוה או דאימיה**.

ובא יעקב לחזק את דברי אמו, שלא יהיה בברכתו ליוסף בנו אף לא שמץ מדברי לבן לרבקה.

לעומקו של מקרא חיי שרה

שנאיו. שנאויו של לכן הם אנשיו של אברהם ואליעזר. זה שנאמר ארמי אובד אבי זה לכן, הוא בלעם שונאם של ישראל, כפי שנדרש במדרש תנחומא.

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵה לִפְנוֹת עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֶת-יִצְחָק וְגו' (כד.סג-סד')

יש ליתן טעם למה שהדגישה התורה מה כל אחד ראה בנשיאת עיניו. וישא עיניו וירא והנה גמלים באים ותישא רבקה את-עיניה ותרא את-יצחק.

ועוד, שהרי הכתוב מעיד שרבקה צנועה היתה, שנאמר ותפל מעל הגמל, ותקח הצעיף ותתכס. ומה לה לשאת עיניה למרחוק. וכן יצחק עולה תמימה, מה לו לשאת עיניו למרחוק.

אלא יש לומר לעומקו של מקרא שהקב"ה השיא את עיניהם בעל כרחם כדי שיראו את מראה ההוד הנורא הזה. רבקה ראתה יראה צדיקות חמלה [שנאמר ויאבהה] קדושה, שהם ראשי תיבות יצח"ק, ויצחק ראה גמילות חסדים מעשים טובים

בעשו [פר' תולדות] פלו פאדרת שער. אל תקרא שער אלא שער. וכן אל תקרא פלו אלא פלו, שכל אלופיו ואדיריו של עשו, יפלו ויכלו לפני יעקב כברכתו של לכן, וכנבואת ישעיהו [י'לד'] והלבנון באדיר יפול. ואל תקרא לבנון אלא לכן.

וכאומרו: ויירש זרעך יעקב את שער עשו וכן את שער כל שונאיו.

וישלתו את-רבקה אחתם ואת-מנקתה ואת-עבד אברהם ואת-אנשיו: ויברכו את-רבקה ויאמרו ליה אחתנו את הני לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שונאיו [כד, נט'-ס']
ואת-אנשיו, את שער שונאיו.

אנשיו אלו המלאכים שנתלוו לאליעזר כנ"ל, ובסדר היפוך האותיות אנשיו הם שנאיו. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי שונאיו אלא שונאיו. כאן גילה לכן את דעתו ששונאי עליו כל דבר שבקדושה. שנאמר את שער

לעומקו של מקרא חיי שרה

הכנעה וענוה כנגד ותפל מעל
הגמל, וכפירש"י שהטתה עצמה
לארץ.

יראת שמים כנגד ויט שמים
(שמואל-ב כ, י')

גמילות חסדים כנגד כפי-יפל לא-
יוטל כפי-ה' סומך ידו. והיא מידה
כנגד מידה, שהרי ה' סומך ידו הוא
כנגד מה שהאדם סומך וגומל חסד
לזולתו, עד כפי-יפל לפניו לסעוד
ולתומכו, ולכן לא-יוטל לתהומות ארץ
כפי-ה' סומך ידו. וכפי שאמרו כנ"ל
[ראש השנה יז]. רב חסד - מטה
כלפי חסד.

וכאן מודיע הכתוב כי לא רק מידת
הענוה והחסד בעניין הנצרך יש לה,
אלא גם מידת היראה שתמיד מטה
עצמה כלפי זולתה וביותר עתה כלפי
בעלה. וכדרשו בית הלל: [מסכת ראש
השנה יז]: [ורב חסד - מטה כלפי
חסד].

לב טוב יראת שמים מידות טובות,
שהם ר"ת גמלי"ם.

ותשא רבקה את-עיניה ותרא את-
יצחק ותפל מעל הגמל (כד, כד)

ותפל מעל הגמל. פירש"י לפשוטו
של מקרא, השמיטה עצמה לארץ,
כתרגומו ואתרכינת. הטתה עצמה
לארץ, ולא הגיעה עד הקרקע, כמו
הטי נא כדך, (לעיל כד, יד) ותרגומו
ארכיני, ויט שמים (שמואל-ב כ, י').
וארכין, לשון מוטה לארץ. ודומה לו
כפי-יפל לא-יוטל כפי-ה' סומך ידו
(תהלים לז, כד) כלומר אם יטה לארץ
לא יגיע עד הקרקע עכ"ל רש"י.

ולעומקו של מקרא ובשימת לב לג'
הדוגמאות שבפירושו, הטיית הכד,
הטיית שמים, הטיית הגוף עד הארץ
ולא עד בכלל, נאמר: שזה הסימן היה
מסור בידו של אליעזר אם תטה כדה,
יש בה מידת ההטייה, הכוללת ג'
מידות הנצרכות לביתו של אברהם:
ההכנעה וענוה, יראת שמים וגמילות
חסדים.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח, אָמַר, שנקט הכתוב נוטריקון: צעי"ף: צדיקות, ענוה, יראה, פילול. (פילול מלשון כל פ"ה לך יודה והוא שיח התפילה בשדה).

ולכן נאמר בה"א הידיעה נתקח הצעיף. שלקחה כנ"ל את אותן המידות הטובות שהתגלו לה ביצחק.

נתתקס.

נתבאר בארוכה בלעומקו של מקרא בפר' וירא, (יח, יז שם), ענין ג' הכיסיים כנגד האור הגדול של גילוי ג' דברים: אור היראה אור האהבה אור האמונה, וכמבואר שם בענין המכסה אני מאברהם. ויִנְכַר בזאת קיצור הדברים:

המכסה הנאמר באברהם הוא מעטה היראה, יראת ה'. וככתוב בהר ה' יראה.

פסות עינים שכתוב בַּשָּׁרָה הוא מעטה האמונה. אמונת ה'. כדכתיב ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שָׂרָה (כא, ז'), והוא מלל האמונה, המוציא אל הפעל את הרוח ממלל אשר טבע בנו הקב"ה.

דרשת נתקח הצעיף ונתתקס

ותאמר אל-הַעֲבֹד מִי-הָאִישׁ הַלְזֵה הַהַלֵּף בַּשָּׂרָה לְקִרְאָתָנוּ וַיֵּאמֶר הַעֲבֹד הוּא אֲדֹנָי וְנִתְקַח הַצָּעִיף וְנִתְתַּכֵּס: (כד, סה)

נתקח הצעיף.

יש ליתן טעם ללקיחה זו. שהיה לו לומר ונתתקס בצעיף. ומאי נתקח.

ויש לומר בהמשך לפסוק הקודם וביאורו: משראתה את יצחק וידעה כי הוא אדוניה, נתקח, לקחה מיצחק את אור הצדיקות הענוה והיראה וצירפה אותם יחד עם מידותיה. ולכן נתפל מעל הגמל, שהפילה מידתה והפכה להיות מנותנת למקבלת. כי גמל פירושו גומל לאחרים. ומעתה היא מקבלת ונגמלת מהאור של יצחק.

נתקח הצעיף.

עוד יש ליתן טעם מה הוא הצעיף ב"ה" הידיעה. ולא שמענו קודם לכן על צעיף ידוע.

לעומקו של מקרא חיי שרה

איש תם יושב אהלים, תפארת התורה לדורותיו, ונאמר עליהם ושמתי כדכד שמשתיך.

וזה כ"ד כ"ד שמשותיך. בגימ' מ"ח. שהם מ"ח דברים של קניין התורה שזכה בהם יעקב אבינו מכח הטייתה של רבקה. וכל זה רמזה התורה במילה "ותתכס": שהוא נוטריקון:

ותלבש תפארת כתר סגולה. ולכן נאמר ורבקה אוהבת את יעקב. שעל ידי תפארת התורה של יעקב התמזגו אצלה האמונה היראה והאהבה והנחילה אותם לדורות. ולכן נאמר מיד לאחר מכן (כד, סז) "ויאקהה". שגם ביצחק התמזגו האמונה והיראה והאהבה, כעין "וילכו שניהם יחדיו".

ויהי אחר מות אברהם ויברך אלהים את-יצחק בנו וישב יצחק עם-באר לחי ראי: (כה, יא)

יש לשאול, מה תלמוד לומר בנו, שאין ת"ל בנו, שאנו יודעים שהוא בנו של אברהם ומה ת"ל בנו.

ותתכס שכתוב ברבקה ותקח הצעיף ותתכס הוא מעטה האהבה, אהבת ה'.

ונוסף כאן על כל הנ"ל, שהתכסתה במידותיו הנ"ל של יצחק, להגן מפני האור הגדול שנתגלה עליו מעת העקידה. ועל ידי הצעיף הנ"ל לבשה רוח הקדש ורוח נבואה כשרה אמנו.

ובשימת לב לפירוש רש"י שהתה עצמה לא עד הקרקע, משמע שאין זו נפילה במובן הרגיל, כגון מעידה בעל כרחו של הנופל. אלא כתרגומו ואתרכינת. שהתה עצמה ולא עד הקרקע, כדי לא להפיל ארצה כל הרוחניות השמימית שהשיגה מאור פניו של יצחק. וכדי להעלות את הארציות השמימה.

ועל דרך הצח והרמז יש לומר שהטייתה כלפי יצחק היתה כבר בכח הטיית הכד לאליעזר ולגמליו.

וירמזון אליו מליא לדברי הנביא (ישעיהו, נד, יב) ושמתי כדכד שמשתיך. וכאמרו: בעבור ששמשת את אליעזר וגמליו של יצחק בשני כדים, תזכי שאשית ממך בן כיעקב

לעומקו של מקרא חיי שרה

וחלק חייו השני היה מעקידת יצחק ועד ראותו צאצאיו, כדי לקיים למען יצוה את ביתו אחריו.

ואשר על כן נאמר בשרה **שְׁנֵי בָסוּף** סיכום שנותיה, כי בעקידה סיימה שנותיה, ובאברהם נאמר **שְׁנֵי בתחילת** סיכום שנותיו. כי מהעקידה החל חלק שני של חייו. ככתוב: **וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חָיָה וְגו'.**

ועל דרך הצת, אפשר לומר שנאמר באברהם **שְׁנֵי בתחילה,** שכביכול מהעקידה המשיך גם את שנותיה של שרה, ובזה שניהם היו כמנין שנותיו, וכפי המדרש תנחומא דלעיל, שכך היתה ראויה שרה לחיות עד סוף ימי אברהם.

ועוד אפשר לומר בזה **על דרך המוסר והאמונה,** שלצדיקים יש שני חיים. חיים בעולם הזה וחיים לעולם הבא. והעולם הזה הוא פרוזודור לעולם הבא. לכן נאמר בסיכום שנות הצדיק שְׁנֵי. שבסוף החיים בעולם הזה מתחיל החלק השני של חייהם, לעולם הבא.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהקב"ה קרא לו בְּנֹו, מחביבות שחבבו. וזה הפשט **וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנֹו.**

ולכן ממשיך הפסוק וישב יצחק עם באר לחי ראי, כאילו הכתיב עליו הקב"ה וישב יצחק עם אביו האלקים שהתגלה בבאר לחי ראי.

וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חָיָה וְגו' וְחַמֵּשׁ שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחַמֵּשׁ שָׁנִים. (כה, כז')

יש ליתן טעם, מדוע אצל שרה נכתב **שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה** (כג, א') בסיכום סיכום מנין שנותיה, ואילו אצל אברהם נאמר **וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם וְגו' בתחילת** סיכום מנין שנותיו.

ויש לומר שאצל שניהם נאמר **שְׁנֵי להורות על שני חלקי חיים.** (וכנ"ל כג, א'). אצל שרה חלקה הראשון עד שנולד יצחק וחלקה השני מלידתו עד עקידתו, וכנ"ל. **ואצל אברהם חלק חייו הראשון היה עד עקידת יצחק**

לעומקו של מקרא חיי שרה

נְבִיִּית וְקָדֵר וְאֶדְבָּאֵל וּמִבְּשָׁם כנגד
פשט רמז דרש סוד. כיצד:

נְבִיִּית כנגד ניב שפתים, והוא כנגד
הפּשט.

וְקָדֵר מלשון קודר וחודר כחוד
הסיכה והוא כנגד **הרמז**, הנוקב בכל
שהוא. שרמז קל קודר וחודר ונוקב עד
מעמקי המצולות.

וְאֶדְבָּאֵל הוא הדרש, כשם שאומרים
אָדָּבָה... עד ש... **אֶדְבָּאֵל**, כאומרו: אָדָּבָה
דְּבָאֵלָה עסקינן, כמו: אדהכי והכי.

וּמִבְּשָׁם הוא הסוד אשר מְבִשֵּׁם את
העולם.

וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: (כה, יד')

ועתה יפרט ג' חלקי השתדלות
האדם בלימוד התורה הק':

וּמִשְׁמַע הוא **שמיעת האזן**,
וְדוּמָה הוא הוא **העיון** השקט כעין
"לך דומיה תהילה", וכן הוא **הַמְדַמָּה**
מילתא למילתא,

וּמִשָּׂא הוא **הגירסא**, הוצאת העיון אל
הפועל, ומלשון משא, דיבור נבואי.
כמו (זכריה יב, א') **מִשָּׂא דְבַר יְהוָה עַל**
יִשְׂרָאֵל.

וּיְקַבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנָיו
אל-מַעְרַת הַמְּכַפְּלָה וגו'. (כה, ט').
ופירש רש"י **יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל**. מכאן
שעשה ישמעאל תשובה, והוליך את
יצחק לפניו, והיא שִׁיבָה טובה שנאמר
באברהם.

ועל דרך הצת, אל תקרי שִׁיבָה טובה
אלא שִׁיבָה טובה. שהשיב נשמתו
לבוראו בדרך טובה, זה שכתוב **וַיָּמָת**
אֲבִרְהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַ
וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּיו.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם
לתולדתם בְּכָר יִשְׁמָעֵאל נְבִיִּית
וְקָדֵר וְאֶדְבָּאֵל וּמִבְּשָׁם: (כה, יג)

על דרך הרמז ירמזון אֵלֶּיךָ מִלְּאָה
לדרך לימוד התורה הק'. כדרך
שבקש אברהם (בפרשת לך לך יז, יח')
וַיֵּאָמֶר אֲבִרְהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לֵאמֹר
יִשְׁמָעֵאל יִחְנֶנִּי לְפָנֶיךָ, ופירש רש"י
שם **בְּיִרְאָתְךָ**. ואין יראה בלא תורה.
ולכן כאילו כתיב: **בְּתוֹרָתְךָ**.

ואשר על כן ידרשו שמות תולדותיו
לדרך לימוד התורה:

לעומקו של מקרא חיי שרה

ונקראו בני ישמעאל, שבזכות התורה
לבנים ישמע הא-ל שוועתנו.

וכל זאת רמז הכתוב באויבי ישראל,
שאם אתה עושה כן, אויביך נופלים
תחתיך.

וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל (כה, יז)

יש ליתן טעם לאומרו שְׁנֵי חַיֵּי
יִשְׁמָעֵאל. לפשוטו של מקרא יתכון
הכתוב לשנות חיי ישמעאל. שְׁנֵי לשון
שְׁנַיִם.

ולעומקו של מקרא, יִדְרֹשׁ גם כאן
כאצל שרה ואברהם שְׁנֵי מלשון
שְׁנַיִם.

וכאומרו: נחלקו חיי ישמעאל
לשְׁנַיִם. החלק הראשון של חייו לפני
שעשה תשובה. והחלק השני של חייו
לאחר שעשה תשובה. וכפירוש רש"י
על הפסוק וַיִּגְדַּע נִימַת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה
טוֹבָה זָקֵן וְשָׂבַע וַיֵּאֱסֹף אֶל-עַמּוּיוֹ.

ומה היא השְׁיִבָה טובה שנאמרה
באברהם, שעשה ישמעאל תשובה,
והוליך את יצחק לפניו בקברם את

ועתה, יפרט הכתוב חמישה חלקי
הלימוד שלאחר העיון:
תְּדַד וְתִמְאָ יְטוּר נְפִישׁ נְקֻדָּה
(כה, טו')

תְּדַד
הוא החידוד והפלפול,
וְתִמְאָ הוא הצדדים השונים של
הסוגיה כאומרו אי תימא הכי ואי
תימא הכי.

יְטוּר
הוא מלשון הר גבוה, כטורוס אומנוס,
שהוא תרגום להר ההר, הוא היגיעה
והעמל,

נְפִישׁ
הוא החזרה על הסוגיה עוד ועוד לשון
הרבה פעמים, כי כן תרגום
נְפִישׁ, מלשון ריבוי.

נְקֻדָּה
הוא סדר הכנה והיקף הסוגיה, כאדם
המביט קדימה לראות מה יעד הליכתו.

על פני כל אחיו נפל כן יפלו לפני
הלומד כל הסוגיות שבש"ס.

לעומקו של מקרא חיי שרה

הקדוש ברוך הוא לאבות הראשונים להרבות את זרעם ככוכבי השמים אשר לא יספר מרב, וכא דוד למנות מספרם, אמר ליה הקדוש ברוך הוא: דוד, אני נשבעתי לאבותם להרבות את זרעם ואתה באת לבטל את דברי - בשבילך נתנה הצאן למאכל, ובשילש שעות נפלו מישראל שבעים אלה איש, שנאמר: "ויפל מישראל שבעים אלה איש" (דברי הימים א כא, יד).

רבי שמעון אומר: לא נפל מישראל אלא אבישי בן צרויה, שהיה שקוול במעשיו הטובים כשבעים אלה איש; "אנשים" לא נאמר כאן, אלא: איש.

ושמע דוד וקרע את בגדיו ולבש שק ואפר ונפל על פניו ארצה לפני ארון ברית ה' והיה מבקש תשובתו מלפני הקדוש ברוך הוא ואמר: רבוננו של עולם, אני הוא שחטאתי, העבר נא חטאתי. **ונתראצית תשובתו.**

ואמר למלאך המשחית: הרהר ידיך, שנאמר: "ויאמר למלאך המשחית בעם רב לך" (שם שם, טו) ומהו "רב לך"? אמר לו: אדם רב נפל מישראל. ומה עשה המלאך? **לקח סרבו וקנחה בטליתו של דוד.**

וראה דוד סרבו של מלאך והיה מרתת בכל איבריו עד יום מותו, שנאמר: "ולא יוכל דוד ללקח לפניו לדרש אלהים כי נבעת מפני סרב מלאך ה'"

אברהם, שנאמר **ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו**. ואין לתמוה שהרי כבר מת אברהם והיכן השיבה הטובה. אלא יש לומר **שכבר בחייו** עשה ישמעאל תשובה ולכן הוליך את יצחק לפניו.

הפטרה לפרשת חיי שרה

לעניין כיסוי ומעטה, התשובה והגאולה

**והמלאך דוד זקן בא בימים
ויכסהו בבגדים ולא יחם לו
(מלכים א, פרק א, פסוק א)**

מפרש רש"י ולא יחם לו: אמרו רבותינו (ברכות סב ב): כל המבזה בגדים, אינו נהנה מהם לסוף, לפי שקרע את כנף המעיל לשאול. **ומדרש אגדה:** אמר רב שמואל בר נחמני: כשראה דוד את המלאך עומד בירושלים וחרבו בידו, נצטנן דמו מיראתו. **ומובא בפרקי דרבי אליעזר בפרק מג:** רבי אבהו אומר: **תדע לך פת התשובה**, מדוד מלך ישראל, שנשבע

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולאור כל הנ"ל יש לומר כי אור
התשובה והגאולה כה חזק שיש
לכסותו במעטה וכסות של הצפיה
לגאולה. וכזה יתבאר חיבור ההפטר
לפרשתנו, בה מבוארים ג' הכיסויים
של אמונה יראה ואהבת ה', כהכנה
לגילוי הכסות של התשובה והגאולה.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
למל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

ודרשינן סמוכים, כתיב בסוף שמואל
ב, (כד, טז) וַיִּשְׁלַח יְדוֹ הַמֶּלֶךְ |
יְרוּשָׁלַם לְשִׁחְתָּהּ וַיִּגְחָם יְהוָה אֶל-
הַרְעָה וַיֵּאמֶר לַמֶּלֶךְ הַמְשִׁחִית בְּעַם רַב
עֲתָה הֲרַף יָדְךָ וּגו' וּכְתִיב "וְלֹא-יִכְלֹ
דָוִד לְלָקֵחַ לְפָנָיו לְדָרֵשׁ אֱלֹהִים כִּי
נִבְעַת מִפְּנֵי חֶרֶב מִלְּאֶפֶד ה'" ואומר הפרקי
דר"א: וְנִתְרַצִּית תְּשׁוּבָתוֹ.

ומה כתיב בסמוך לו,
וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקַן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסֶהוּ
בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ.

ונתגלגל מכאן ממלכת שלמה והוא
הכנה למלך משיח בן דוד לעתיד לבוא
בעת הגיע הגאולה השלימה.
והרי כסות התשובה והגאולה.
נמצאנו למדים כה הכיסוי של
התשובה כדכתיב (תהלים לב, א') לְדָוִד
מִשְׁכִּיל, אֲשֶׁר־י נְשׂוּי פֶשַׁע כְּסוּי חַטָּאָה.
ופירש רש"י שם: אשרי מי שהקב"ה
נושא פשע ומכסה חטאיו.

ואמרו חז"ל (ירושלמי תענית א, א),
אין ישראל נגאלין אלא בתשובה"
וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז
ה"ה), וכבר הבטיחה תורה שסוף
ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן
ומיד הן נגאלין.